

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

M. Vitruvii ... De architectura libri decem

**Vitruvius
Frontinus, Sextus Iulius**

Argentorati, 1543

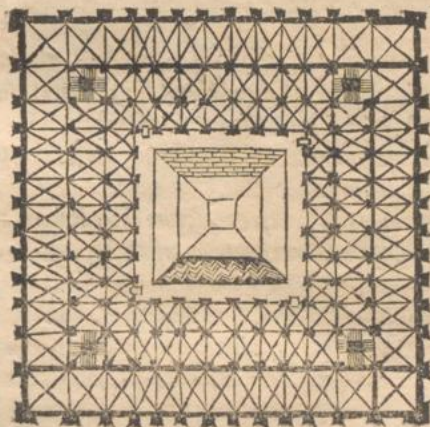
Capvt. II

[urn:nbn:de:bsz:31-128539](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-128539)

res scientias habere disciplinarum, pecto Caesar, et à te, & ab his qui mea uolumina sunt lecturi, ut si quid parū ad artis Grammaticæ regulam fuerit explicatum, ignoscatur. Namq; non uti summus Philosophus, nec Rhetor disertus, nec Grammaticus summis rationibus artis exercitatus, sed ut architectus, his literis imbutus, hæc nifus sum scribere. De artis uero potestate, quæq; insunt in ea ratiocinationes, polliceor (uti spero) his uoluminibus, non modo edificantibus, sed etiam omnibus sapientibus, cum maxima autoritate, me sine dubio præstaturum.

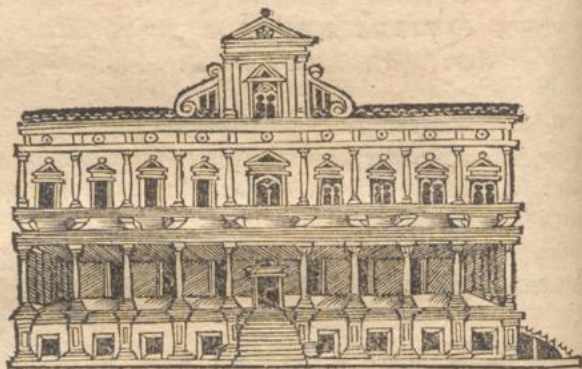
EX QVIBVS REBVS ARCHITECTURA constet. CAPVT. II.

Architectura autē constat ex ordinatione, quæ græce τάξις dicitur, & ex dispositione, hanc autem græci διάθεσις uocant, eurythmia, et symmetria, & decore, et distributione, quæ græce οἰκονομία dicitur. Ordinatio, est modica membrorum operis commoditas, separatim, uniuersaq; proportionis, ad symmetriam comparatio. Hæc componitur ex quantitate quæ græce ποσότης dicitur.

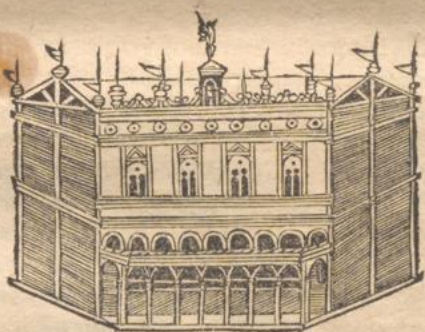
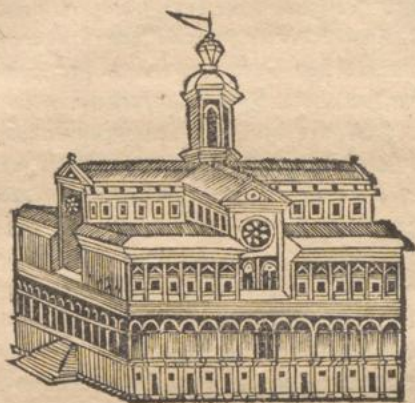
B QUADR.

- Quãtitas.** Quantitas auem est modulorũ ex ipsius operis sumptione, singulã
membrorum partibus uniuersi operis conueniens effectus.
- Dispositio** Dispositio autem est rerum apta collocatio, elegansq; in composi
onibus effectus operis cum qualitate.
- Species.** Species dispositionis, quæ græce dicuntur ἰδ' ἑα, hæ sunt, Ichnogra
phia, Orthographia, Scenographia.

- Ichnogra
phia.** Ichnographia est circini regulæq; modice continens usus, ex qua
piuntur formarum in solis arearum descriptiones.
- Orthogra
phia.** Orthographia autem est erecta frontis imago, modicèq; picta ratio
bus operis futuri figura.
- Scenogra
phia.** Item scenographia est frontis & laterum abscedentium adumbratio
ad circiniq; centrum omnium linearum responsus.

Hæc
plena
tio au
re mo
ueni
Hec
dinc

Ha nascuntur ex cogitatione, & inuentione. Cogitatio est cura studij
 plena, & industriae uigilantiaeq; effectus propositi cū uoluptate. Inuen-
 tio autem est quaestionum obscurarum explicatio, ratioq; nouae rei, uigo-
 re mobili reperta. Ha sunt terminationes dispositionum. Eurythmia est
 uenusta species, commodusq; in compositionibus membrorum aspectus.
 Hec efficitur cum membris operis conuenientia sunt: altitudinis ad latitu-
 dinem; latitudinis ad longitudinem, & ad summam omnia respondeant
 B 2 sua sym

onc, singula
 s.
 in composi
 unt, Ichnogr

usus, ex qua
 q; picta rati
 n adumbrat

sua symmetria. Item symmetria est ex ipsius operis membris conueniens consensus, ex partibusq; separatis, ad uniuersa figuræ speciem, & partis responsus, ut in hominis corpore è cubito, pede, palmo digito, & terisq; partibus, symmetros est, sic est in operum perfectionibus. Et primum in ædibus sacris, ut è columnarum crassitudinibus, aut è triglyphis aut etiam embatere balistæ foramine, quod græci περιτρυγον uocant nauibus interscalmio, quod δ' επιχειριδι dicitur, item cæterorum operum è membris, inuenitur symmetriarum ratiocinatio. Decor autem emendatus operis aspectus, probatis rebus compositi cum autoritate, perficitur statione, qui græce θεματισμός dicitur, seu consuetudine, & natura. Statione, cum Ioui, fulguri, & coelo, & soli, & luna, ædificiis sub diuo, hypetraq; constituuntur. Horum enim decorum & specierum effectus, in aperto mundo atq; lucenti, præsentis uidemus. Minerva, Marti, & Herculi, ædes dorica fient. His enim Dijs propter uirum sine delitijs ædificia constitui decet. Veneri, Floræ, Proserpinæ, fontibus Nymphis, Corinthio genere constitutæ, aptas uidebuntur habere proprietates, quòd his Dijs propter tencritatem, graciliora et florida, folijsq; uolutis ornata opera facta, augere uidebuntur iustum decorem. Iunoni, Dianæ, Libero patri, cæterisq; Dijs qui eadem sunt similitudine, siæ Ionica construerentur, habita erit ratio mediocritatis quòd & absero more Doricorum, & à teneritate Corinthiorum, temperabitur institutio proprietatis. Ad consuetudinem autem decor sic expeditur, cum ædificijs interioribus magnificis, item uestibula conuenientia elegantia, erunt facta. Si enim interiora perfectius habuerint elegantiam, aditus autem humiles & inhonestos, non erunt cum decore. Item si dæcis epistylis in coronis denticuli sculptentur, aut in puluinatis capitulis Ionicis epistylis exprimentur triglyphi, translatis ex alia ratione proprietatibus in aliud genus operis, offendetur aspectus, alijs ante eorum consuetudinibus institutis. Naturalis autem decor sic erit. Si primò omnibus templis saluberrimæ regiones, aquarumq; fontes in his locis nei eligentur, in quibus sana constituantur, deinde maxime Esculapioluti, & eorum decorum, quorum plurimi medicinis ægri curari uiderint, & è fontibus salubribus aquarum usus subministrantur, celestis conuale

Triglyphum.

Embater. περιτρυγον επιχειριδι.

θεματισμός Statio.

Minerua.

Mars.

Hercules.

Venus.

Flora.

Proserpina.

Diana.

Liber pater.

ter.

Vestibula.

Naturalis decor.

Esculapius.

us.

conuale
 gnita
 lis &
 lis, ab o
 est par
 securatu
 strubutu
 ribus s
 num a
 nisi ma
 nec ab
 nasciun
 autem
 quoq;
 pinu.
 strubutu
 aut ad
 nas de
 sticis t
 poten
 locabi
 rum d
 D
 P
 moen
 priua
 sunt t
 tatis

conuale

conualescent. Ita efficietur uti ex natura loci, maiores, auctasq; cum dignitate diuinitas excipiat opiniones. Item natura decor erit, si cubiculis & Bibliothecis, ab oriente lumina capientur, balneis & hybernaculis, ab occidente hyberno, pinacothecijs, & quibus certis luminibus opus est paribus, à septentrione, quòd ea cœli regio neq; exclaratur, neq; obsecratur solis cursu, sed est certa & immutabilis, die perpetuo. Distributio autem est copiarũ lociq; commoda dispensatio, parcaq; in operibus sumptus cum ratione temperatio. Hęc ita obseruabitur, si primum architectus ea non queret, quę non poterunt inueniri, aut parari, nisi magno. Namq; non omnibus locis arenę fossitię, nec cementorum, Arenę nec abietis, nec sappinorum, nec marmoris copia est, sed aliud alio loco nascitur, quorum comparationes difficiles sunt & sumptuosę. Utendum autem est, ubi non est arena fossitiã, fluuiatica, aut marina lota. Inopię quoq; abietis aut sappinorum uitabitur, utendo cupressu, populo, ulmo, pinu. Reliqua quoq; his similia erunt explicanda. Alter gradus erit distributionis, cum ad usum patrum familiarum, aut ad pecunię copiam, aut ad elegantię dignitatē, ædificia alte disponentur. Namq; aliter urbanas domos oportere constitui uidetur, aliter quibus ex possessionibus rusticis influunt fructus, non idem feneratoribus, aliter beatis & delicatis, potentibus uero, quorum cogitationibus Respu. gubernatur, ad usum colocabuntur, & omnino faciendę sunt aptę omnibus personis ædificiorum distributiones.

DE PARTIBVS ARCHITECTVRÆ IN PRI-
uatorum & publicorum ædificiorum distributio-
nibus, & gnomonices & machinationis.

CAP. III.

Artes ipsius Architecturę sunt tres, Aedificatio, Gnomonice, Machinatio. Aedificatio autem diuisa est bipartito, è quibus una est Gnomonice & communium operum in publicis locis collocatio. Altera est Gnomonice priuatorum ædificiorum explicatio. Publicorum autem distributiones sunt tres, è quibus una est defensionis, altera religionis, tertia oportunitatis. Defensionis est murorum turriumq; & portarum ratio, ad ho-

B 3 stium.